

บทคัดย่อ

จากการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังในถ้ำตุนหวงประเทศจีนและจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีเอกลักษณ์และโดดเด่นด้านนวัตกรรมทางศิลปะ เพื่อให้ผู้ชมได้ทราบประวัติศาสตร์จิตรกรรมฝาผนังของไทย-จีน มีความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรม จิตรกรรม และการสื่อความหมายของภาพวาดระหว่างประเทศได้อย่างลึกซึ้ง โดยแสดงออกมาด้วยเทคนิคสีน้ำมันและสีอะคริลิค ผสานจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ และการออกแบบที่แสดงคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ อันจะนำไปสู่การค้นพบบทบาทเชิงสัญลักษณ์ และภาษาศิลปะที่ซ่อนอยู่ภายใน ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ เล็งเห็นความสำคัญของความงามทางเอกลักษณ์ชนชาติและภาษาภาพที่ปรากฏออกมาทางผลงาน

ผลงานการสร้างสรรคในชุดนี้แบ่งออกเป็น 9 ชิ้นงาน คือ การเซ่นไหว้ในวสันตฤดู เพื่อขอพรให้การเก็บเกี่ยวอุดมสมบูรณ์ มีความสุขในชีวิตและเป็นเทศกาลแห่งการฝากความหวัง การเซ่นไหว้ในคิมหันตฤดูเพื่อขอพรให้สมหวังในความรัก การเซ่นไหว้ในสารทฤดูเพื่อขอพรให้พระเทพยดาคุ้มครองและให้การเก็บเกี่ยวได้ผลอุดมสมบูรณ์ การเซ่นไหว้ในวัสสานตฤดูเพื่อปรียปรุงชีวิตใหม่ให้ดีขึ้น เป็นโอกาสที่ดีของการเติมพลังการกำเนิดใหม่กล่าวถึงความปรารถนาของมนุษย์ที่ต้องการให้โลกหมุนย้อนนำพาคืนวันดีทุกกลับมาอีกครั้ง ฟ้ากล่าวถึงจินตนาการของมนุษย์กับเรื่องราวบนท้องฟ้า ดินเปรียบเสมือนผู้ปกครองมนุษย์และในขณะเดียวกันก็ถูกมนุษย์ปกครอง โลกก็กลับกล่าวถึงเรื่องราวความเพ้อฝันของมนุษย์ และผลงานชิ้นสุดท้ายมีชื่อว่า มันดารา ถือเป็นผลงานชิ้นสรุปที่รวบรวมใจความหลักของ 8 ภาพแรกมาไว้บนผลงาน โดยมีแนวคิดหลักกล่าวถึงวงจรชีวิตมนุษย์ที่เวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่จบสิ้น ผลงานทั้งหมดมีความงดงามและค่อนข้างโดดเด่นในเรื่องลายเส้น สีเส้น โครงสร้าง รูปแบบและลักษณะการผสมผสานเทคนิคตามแบบไทย-จีนร่วมสมัยที่ให้อรรถรสแตกต่าง ซึ่งผู้ชมสามารถเลือกชมได้อย่างไม่รู้ลืกลืม เบื่อหน่าย พร้อมทั้งได้รับความรู้ที่สอดแทรกผ่านขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ความเชื่อ และเรื่องราวทางศาสนา ก่อให้เกิดการจินตนาการต่อเนื่องได้อย่างไม่จำกัด

คำสำคัญ : จิตรกรรมร่วมสมัย จิตรกรรมฝาผนัง ผสมผสาน

Abstract

Mural is such a visual language referred saying and communication between the past and the present. It also accompanies with values and beauty extremely due to relating to religions, faith, and belief. Thus, it is advanced fine art which has beauty of ideal and characteristics of each country. Artworks concerned with Thai-Chinese painting mixtures which appeared in many period of time, so they were held to be the value things which told us about living together, belief, and relationship between two countries very well. It was said that Chinese murals were descended from delightful cultures and traditions of more than 5000 year-old Chinese painting as well as ancient picture letters which were flourish in the past and proud of Chinese civilization. There were many eras of Thai murals. They started from Tawarawadee. Also, the murals in Ayuthaya period had descriptions, patterns, components techniques and cultures according to the outstanding mural of Thai central traditions influenced from India, China, Cambodia, and before Ayuthaya period. It was studied that, the murals at Dun Huang tunnel in China and the murals in Thailand made inspiration to work creation which were unique and outstanding in art innovation. Visitors could know Thai-Chinese mural histories, and comprehend deeply in cultures, painting and definition of international drawing by showing with oil and acrylic color techniques merged with imagination, creative thinking and designs that were shown aesthetic value. Therefore, they led to find symbolic role and art language hidden inside and realized the importance of conservation, national unique beauty and visual language appeared in artworks.

The creative artworks in these series are divided into nine artworks: first, the oblation in spring to wish perfect harvests, have happiness and be wish festival, second, the oblation in autumn to be lucky in love, third, the oblation in summer to wish the god protects and harvest completely, fourth, the oblation in winter to improve the new life, fifth, the initiation mentioned to human wishes that need to be back to the good past events, sixth, the sky mentioned to imagination of human about stories of the sky, seventh, the ground like human protector while protected by human, eighth, the secret world mentioned to human fancy. Finally, Mandara was the result artwork combining eight picture main ideas by showing ideal of life cycle that is transmigration of soul.

These nine artworks are beautiful and outstanding in lines, colors, structures, pattern and technical mixture of Thai-Chinese contemporary in several emotions. Visitors could see tirelessly with knowledge of customs, cultures, belief and religion stories in the pictures perfectly. There is imagination continually and unlimitedly.

Keywords : Contemporary Painting / Mural Painting / Integrate

บทนำ

จิตรกรรมฝาผนังทำหน้าที่เป็นดั่งภาษาภาพที่ส่งต่อคำบอกเล่าและการติดต่อสื่อสารระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ประกอบกับมีคุณค่าและความงดงามทางจิตใจเป็นอย่างมากเนื่องจากผูกพันกับศาสนา ความเชื่อและศรัทธา นับได้ว่าเป็นวิจิตรศิลป์ชั้นสูงที่มีความงามตามอุดมคติและมีลักษณะการแสดงออกพิเศษเฉพาะของแต่ละประเทศ ผลงานที่เกี่ยวกับการผสมผสานจิตรกรรมฝาผนังของไทยและจีนที่ปรากฏในสมัยต่างๆ ถือได้ว่าเป็นสิ่งล้ำค่าที่บ่งบอกถึงการอยู่ร่วมกัน ความเชื่อ และความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศได้เป็นอย่างดี จิตรกรรมฝาผนังของประเทศจีนว่ากันว่า สืบทอดมาจากวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของการวาดภาพจีนที่มีอายุเก่าแก่กว่า 5000 ปี สืบทอดมรดกมาจากอักษรภาพในสมัยโบราณจนกลายเป็นศิลปะอันทรงเกียรติที่รุ่งโรจน์ในอดีต สร้างความภาคภูมิใจในอารยธรรมจีนเป็นอย่างมาก จิตรกรรมฝาผนังไทยก็มีมาหลายยุคหลายสมัยเช่นกันนับตั้งแต่สมัยทวารวดีเป็นต้นมา ซึ่งจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยา ถือว่ามีลักษณะงาน รูปแบบ องค์ประกอบ เทคนิค และวัฒนธรรมตามแบบจิตรกรรมไทย ประเพณีภาคกลางอันโดดเด่นที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย จีน เขมร และอิทธิพลของศิลปะไทยยุคก่อนกรุงศรีอยุธยา

จากที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของผลงานที่เกี่ยวกับการผสมผสานจิตรกรรมฝาผนังของจีนและไทยที่ปรากฏในสมัยต่างๆ เพราะถือได้ว่าเป็นสิ่งล้ำค่าที่บ่งบอกถึงการอยู่ร่วมกัน ความเชื่อและความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศของคนในสมัยโบราณได้เป็นอย่างดี หากทำการศึกษาจนได้รับแรงบันดาลใจและนำมาตรวจสอบเพื่อวิเคราะห์หาความเป็นไปได้ในรูปแบบการผสมผสานทางจิตรกรรมไทย-จีน และสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมออกมา จะทำให้ผลงานที่ได้มีความสำคัญในด้านการเกิดใหม่ทางการผสมผสานศิลปะร่วมสมัยระหว่างประเทศ ผลงานที่ได้จะไม่จำกัดประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า ตำนานและศาสนา โดยใช้หน่วยคำที่ปรากฏอยู่ตามสภาพจริงมาแสดงออกในขั้นตอนของข้อความที่ลึกซึ้ง ซึ่งในผลงานเหล่านั้นนอกจากจะให้เรื่องราวในการสะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติและ การใช้ชีวิตของมนุษย์แล้ว ยังเป็นรูปแบบการสื่อสารทางกาลเวลา ปรากฏผลทางวิชาการที่สมบูรณ์แบบและยังมีแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ที่พิเศษอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ แนวคิด รูปแบบ และวิธีการการผสมผสานจิตรกรรมฝาผนังของไทย-จีน
2. เพื่อค้นหาความงามทางเอกลักษณ์ชนชาติ ภาษาภาพที่ปรากฏออกมาทางผลงานจิตรกรรมฝาผนัง
3. เพื่อสะท้อนภาพจินตนาการ อันจะนำไปสู่การค้นพบบทบาทเชิงสัญลักษณ์และภาษาศิลป์ที่ซ่อนอยู่ภายใน ทำให้ผู้ค้นในสังคมเห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง
4. เพื่อนำเสนอผลงานศิลปะจิตรกรรมเทคนิคสีน้ำมันและสีอะคริลิค บวกจินตนาการความคิดสร้างสรรค์และการออกแบบในแนวทางส่วนบุคคล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

เป็นการศึกษาลักษณะ รูปแบบ และเทคนิคการผสมผสานจิตรกรรมฝาผนังของไทย-จีน ที่ปรากฏในประเทศไทยและถ้าตุนหวง ด้วยการนำจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏอยู่ในสถานที่ดังกล่าวทั้งสองที่ มาทำการวิเคราะห์ทดลอง และรวบรวมการผสมผสานที่ปรากฏในผลงานเพื่อเป็นแนวทางและรากฐานในการสร้างผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยจากการผสมผสานทางจิตรกรรมฝาผนังไทย-จีน

ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื้อหา (Content) เนื้อหาภาพวาดและสัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นเกิดจากจินตนาการ แนวความคิดและความรู้สึกภายในของคนที่มติดจิตรกรรมร่วมสมัย: การผสมผสานจิตรกรรมฝาผนังไทย-จีน โดยนำภาพจิตรกรรมฝาผนังของจีนที่ปรากฏในถ้าตุนหวงกับจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏในประเทศไทย มาศึกษาอิทธิพลที่ก่อให้เกิดการผสมผสาน โดยนำผลงานของจิตรกรที่เคยศึกษาทางด้านนี้มาใช้เป็นแนวทาง

2. รูปแบบ (Form) เป็นการสร้างสรรค์ในรูปแบบกึ่งนามธรรม (Semi-Abstract) บวกกับจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ และความรู้สึกที่มีต่อจิตรกรรมร่วมสมัย: การผสมผสานจิตรกรรมฝาผนังไทย-จีน มาสร้างสรรค์ผลงาน

3. เทคนิค (Technique) เป็นการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้เทคนิคสีน้ำมันและสีอะคริลิกมาแสดงออกมาในรูปแบบผลงาน 2 มิติ บนผ้าใบ

ขั้นตอนการวิจัย

1. เรียบเรียงข้อมูล---ดำเนินการวิจัยตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เลือกสถานที่ที่ต้องการศึกษารายละเอียดเก็บตัวอย่างผลงาน ศึกษาเทคนิคการวาดภาพที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนัง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางและเป็นการปูรากฐานในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่กำลังจะทำต่อไป

2. ศึกษาข้อมูล---ศึกษารายละเอียดของข้อมูลที่ได้รับ ศึกษารูปแบบ ลักษณะ วิธีการหรือสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการก่อให้เกิดการผสมผสานจิตรกรรมฝาผนังไทย-จีน

3. สร้างสรรค์ผลงาน---ในการสร้างสรรค์ผลงานจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ออกแบบผลงาน ใช้ข้อมูลทางภาษาศิลปะและเทคนิคการวาดภาพที่เป็นประโยชน์มาใช้ในการออกแบบ โดยเริ่มจากการวาดแบบร่างเมื่อแบบร่างผ่านแล้ว ก็เริ่มเข้าสู่ส่วนที่ 2 คือ ลงมือปฏิบัติทั้งการเริ่มวาดภาพและสร้างชิ้นงาน

4. วิเคราะห์ผลงาน---นำผลงานที่เสร็จเรียบร้อยแล้วมาทำการวิเคราะห์ ประเมินและวิจารณ์การออกแบบ เพื่อให้ข้อวิจิจฉัยของนักวาดภาพและผลงานที่ออกแบบได้รับการยืนยันความเป็นจริงอีกชั้นหนึ่ง

สรุปผลการวิจัย

เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

1. ประเทศจีน

1.1 ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจีน

รากฐานที่สำคัญของอารยธรรมจีนคือ การสร้างระบบภาษาเขียน (หรือ

เรียกว่าอักษรภาพ)เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ฉิน (ศตวรรษที่ 3 ก่อน คริสต์ศักราช) โดยชาวจีนส่วนใหญ่ถือว่าอักษรเป็นเครื่องมือในการสืบทอดวัฒนธรรมและความสามารถในการใช้อักษรศาสตร์ และยังช่วยส่งผลกระทบต่อให้ก้าวสู่สถานภาพทางสังคมที่สูงยิ่งขึ้น แม้จะมีภาษาถิ่นที่หลากหลาย แต่ภาษาเขียนกลับมีเพียงหนึ่งเดียว ภาษาเขียนซึ่งมีเอกภาพและเป็นเครื่องมือสืบทอดประวัติศาสตร์นี้จึงมีความสำคัญกว่าภาษาพูด จึงพออนุมานได้ว่าอักษรภาพคือต้นกำเนิดของภาพจิตรกรรมฝาผนังเนื่องจากมีอายุความเก่าแก่พอๆ กัน

1.2 จิตรกรรมฝาผนังในประเทศจีน

จิตรกรรมฝาผนังมีความสำคัญต่อประเทศจีนเนื่องจากอยู่คู่กับประเทศมาอย่างยาวนาน ภาพจิตรกรรมฝาผนังยุคแรกสุดที่ค้นพบมีอายุเก่าแก่ประมาณ 5000 ปีเท่าๆ กันประวัติศาสตร์ชาติจีน แม้ว่ารูปแบบหรือวิวัฒนาการในแต่ละสมัยจะแตกต่างกันก็ตาม แต่เราก็พอที่จะอนุมานถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมฝาผนังในสมัยนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสืบทอดศิลปกรรม ซึ่งมนุษย์ไม่เคยหยุดสร้างใหม่และเปลี่ยนแปลงผลงานเดิมที่เคยสร้าง ก่อให้เกิดผลงานศิลปะอันทรงเกียรติเป็นจำนวนไม่น้อย แต่เพราะอิทธิพลที่ได้รับในยุคสมัยที่ต่างกันจึงเป็นเหตุให้รูปลักษณ์ของภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงออกในลักษณะและเทคนิคที่ไม่เหมือนกัน จิตรกรรมฝาผนังในประเทศจีนเริ่มยุคแรกในสมัยราชวงศ์ฉิน และรุ่งเรืองมากที่สุดในสมัยราชวงศ์ถัง หลังจากสมัยราชวงศ์หยวนเป็นต้นมา การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมฝาผนังก็หยุดชะงักลง ทำให้ไม่มีผลงานใหม่ๆ เกิดขึ้นเลย ข้อมูลทางศิลปะวรรณคดีได้ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงเข้าสู่โลกยุคปัจจุบันมากขึ้น จากความเจริญรุ่งเรืองมากในยุคทองจิตรกรรมฝาผนังสมัยราชวงศ์ถังในตอนนั้น ณ ปัจจุบันนี้ได้ถูกศิลปะประเภทอื่นเข้ามาแทนที่เกือบทั้งหมดแล้ว สิ่งที่สามารถใช้เป็นตัวแทนผลงานจิตรกรรมฝาผนังของจีนที่ดีที่สุดของจีนก็คือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังในถ้ำ둔หวง

1.3 รูปแบบจิตรกรรมฝาผนังถ้ำ둔หวง

ภาพจิตรกรรมฝาผนังถ้ำ둔หวงถือได้ว่าเป็นหนึ่งในดาวเด่นของศิลปะในประเทศจีน ประกอบไปด้วย ภาพจิตรกรรมฝาผนังในถ้ำ둔หวง (MoGao DunHuang Cave) ถ้ำพันพระแห่งตะวันตก (XiQianFo Cave) ถ้ำหินสลักอันซื่อหลิน (AnXiYuLin Cave) กว่า 552 ห้อง ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ยาวกว่า 50,000 ตารางเมตร จนนับได้ว่าเป็นจิตรกรรมฝาผนังที่ค้นพบในถ้ำมากที่สุดในประเทศจีนและในโลกที่มีเนื้อหาสมบูรณ์ที่สุดด้วย ภายในประกอบไปด้วยรูปแบบการวาดภาพที่หลากหลาย อาทิ รูปพระพุทธรูป ภาพวาดตามเรื่องราวในคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาพวาดเทพนิยายของชนกลุ่มน้อย ภาพวาดของผู้บำรู้งศาสนา ภาพลายประดับตกแต่งในภาพอื่นๆ ภาพวาดทางวรรณคดี ภาพวาดทางธรรมชาติ

2. ประเทศไทย

2.1 ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมไทย

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ไทยได้เว้นช่วงจากการทำสงครามจึงทำให้เกิดศิลปกรรมต่างๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) พระองค์ทรงครั่งโคลงในศิลปะเป็นอย่างมากจนเรียกว่า ยุคทองของศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในทุกๆ ด้าน และพระองค์ยังทรงพระราชนิพนธ์ผลงานทางวรรณกรรมที่มีคุณค่าไว้หลายเล่ม เช่น บทละครเรื่อง รามเกียรติ์ อิเหนา สังข์ทอง เป็นต้น ในสมัยนี้

วัฒนธรรมไทยได้รับเอาวัฒนธรรมของอินเดีย จีน ขอมและดินแดนบางส่วนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้ามาอย่างมาก พุทธศาสนานิกายเถรวาท ซึ่งเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดในประเทศไทย ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเอกลักษณ์และศรัทธาของไทยสมัยใหม่ ทำให้พุทธศาสนา ในประเทศไทยได้มีการพัฒนาตามกาลเวลา ซึ่งรวมไปถึงการรวมเอาความเชื่อท้องถิ่นที่มาจากศาสนาฮินดู การถือผี และการบูชาบรรพบุรุษ

2.2 จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย

จิตรกรรมฝาผนังไทยมีมาแล้วแต่ละยุคสมัย นับตั้งแต่สมัยทวารวดีเป็นต้นมา จิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาถือว่าเป็นดาวเด่นแห่งไทยเพราะมีลักษณะงาน รูปแบบ องค์ประกอบ เทคนิค และวัฒนธรรม ตามแบบจิตรกรรมไทยประเพณีภาคกลางที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย จีน เขมร และอิทธิพลของศิลปะไทยยุคก่อนกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในสมัยสุโขทัยรัตนโกสินทร์ มีวิวัฒนาการมาจากการประสมประสานความคิดและวิธีการของศิลปะสุโขทัยและธนบุรี เกิดเป็นสกุลช่างใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะตน เป็นจิตรกรรมที่มีแบบอย่างศิลปะคลาสสิก เน้นเรื่องกฎเกณฑ์ของแบบศิลปะที่เคร่งครัดมาก สดส่วนภาพคนกับสถาปัตยกรรมให้ความสำคัญในเรื่องขนาดที่สัมพันธ์กับความเป็นจริง

2.3 รูปแบบจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย

ประกอบด้วย 5 รูปแบบ คือ ภาพเชิงสังวาส ภาพวาดพุทธประวัติ ภาพวาดทางประเพณีภาพวาดมหรสพ และภาพวาดวรรณคดี

3. จิตรกรรมแนวผสมผสานศิลปะไทย-จีน

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งของไทย-จีนที่ปรากฏมาตั้งแต่อดีต สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่า ประเทศไทยและจีนมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นทั้งในเรื่องการเมือง การปกครองและการค้า จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจที่บางครั้งทั้งสองชาติจะได้รับอิทธิพลการผสมผสานทางศิลปะและวัฒนธรรมเข้ามาในชีวิตประจำวันของตน

การดำเนินงาน

1. การกำหนดแนวคิด

แนวคิดหลักของภาพที่ถูกสร้างสรรค์ภายใต้หัวข้อ “พระพุทธเจ้าและเรื่องราวในชีวิตของมนุษย์” แบ่งออกเป็น 8 ส่วน คือ วสันตฤดู คิมหันตฤดู สารทฤดู วัสสานตฤดู ฟ้า ดิน การกำเนิดใหม่และโลกกลับแรงบัลดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้เกิดมาจากการประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตของข้าพเจ้า อธิบายถึงความรู้สึกถึงการสื่อสารระหว่างมนุษย์และเทพ

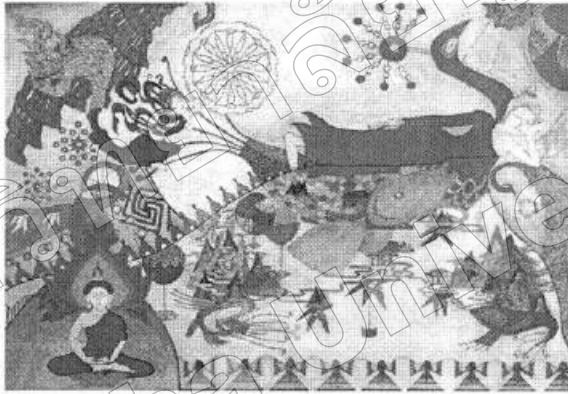
2. การออกแบบแบบร่าง

ภายใต้แนวคิด “พระพุทธเจ้าและเรื่องราวในชีวิตของมนุษย์” ข้าพเจ้าได้นำผลการศึกษาวิจัยมาใช้ออกแบบแบบร่างโดยใช้ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาภาพจิตรกรรมร่วมสมัยที่ผสมผสานจิตรกรรมฝาผนังไทย-จีน มาใช้สร้างแบบร่างประกอบไปด้วย ภาพพระพุทธเจ้า ภาพเทพยดา นางฟ้า นางอัปสร ภาพวาดทางธรรมชาติไปจนถึงลายประดับที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนังของประเทศไทยและจีน

3. การวิเคราะห์ผลงาน

ผลงานทั้งหมดมีการใช้เทคนิคที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ส่วนใหญ่ใช้วิธีการปิดทองตามแบบไทยที่นิยมใช้เทคนิคนี้การวาดภาพฝาผนัง และถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของภาพจิตรกรรมฝาผนังไทยก็ว่าได้ การปิดทองนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ภาพมีลักษณะเคลื่อนไหววาว สว่างและดูมีคุณค่าตามแบบไทย ในภาพชุดนี้ข้าพเจ้ายังใช้เทคนิคการไล่ระดับสีเพื่เน้นแสงเงาและความลึกนูนของภาพ ใช้เทคนิคการวาดภาพธรรมชาติที่ต้องให้ลายเส้นดูเชื่อมต่อกันไหล และพริ้วไหวในเวลาเดียวกันด้วยการใช้พู่กันจีนมาบรรยายรายละเอียดของลายเส้นที่ต่อเนื่องเหล่านั้นนั่นเอง ใช้เทคนิคการวาดลายไทยโดยเฉพาะลายกนกและลายประดับอื่นๆ เทคนิคการวาดภาพพระพุทธรูป นอกจากนี้ยังใช้พู่กันในการตัดเส้นตามแบบจีนด้วย โดยใช้วัสดุในแบบเดียวกันคือ สีอะคริลิก สีน้ำมัน สีฝุ่น ทองคำเปลว กระดาษฟอยด์สีเงินและพู่กันเป็นต้น

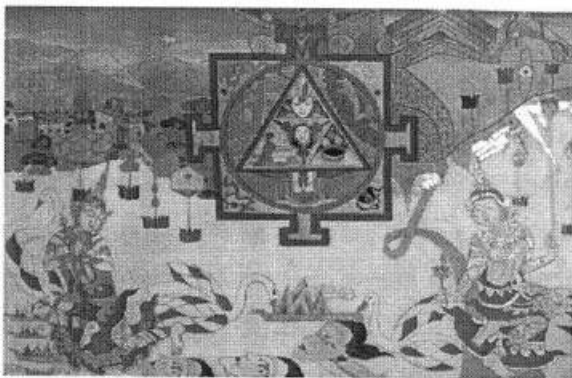
จากผลงานการสร้างสรรค์ทั้ง 9 ชิ้น จึงขอนำเสนอแนวคิด ส่วนการวิเคราะห์องค์ประกอบ และการวิเคราะห์ผลงาน ดังนี้

ผลงานชิ้นที่ 1 การเซ่นไหว้ในวสันตฤดู

“การเซ่นไหว้ในวสันตฤดู” เป็นผลงานชิ้นแรกสุดในชุดผลงานที่สร้างสรรค์ในครั้งนี้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวกำหนดรูปแบบรวมถึงทิศทางของผลงานไว้อย่างชัดเจน การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ใช้สืบช่วงวัฒนธรรม นอกจากจะต้องมีการผสมผสานทางเทคนิคที่แพรวพราวแล้ว การตอบสนองทางความคิดก็ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญเช่นกัน ดังนั้นแล้วปัจจัยศิลปะที่ใช้สร้างสรรค์ผลงานจึงเกิดจากการผสมผสานจิตรกรรมฝาผนังระหว่างประเทศไทยและจีน โดยสร้างตามรูปแบบภาษาศิลปะที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ผสมกับการผสมผสานศิลปะจิตรกรรมฝาผนังของทั้งสองประเทศให้มีกลิ่นอายตามแบบศิลปะตะวันออก หากมองผิวเผินถือได้ว่าผลงานชิ้นนี้มีโครงสร้างและลายเส้นที่สร้างสรรค์ได้อย่างลงตัว แต่ติดปัญหาในเรื่องการระบายสีที่ออกไปทางรูปแบบตะวันตกมากเกินไปทว่าลักษณะโดยทั่วไปก็ถือว่ายังคงเอกลักษณ์ทางศิลปะจิตรกรรมฝาผนังแบบโบราณไว้ได้อย่างดี พร้อมทั้งมีการสอดแทรกลักษณะร่วมสมัยลงไปด้วย แต่ควรเพิ่มความสำคัญกับลายเส้นในผลงานที่ได้ให้มากขึ้นเพราะลายเส้นดูแข็ง ไม่สั่นไหวและต่อเนื่อง อีกทั้งสีของลายเส้นค่อนข้างเจือจางไม่ชัดเจน ลายเส้นส่วนใหญ่ถูกกลืนหายไป ไม่สอดคล้องกับตัวแบบ ไม่ได้แสดงออกลายเส้นที่ชัดเจน บางส่วนของภาพดูแล้วมีสีสันทอนข้างข้าซาก และไม่มีพื้นที่ว่าง สีดูแห้งเกินไปและไม่ค่อยมีชีวิตชีวา การเกลี่ยสีเฉยๆถือว่ายังทำได้ไม่ดี

เท่าที่ควร ควรใช้วิธีการเปรียบเทียบระบบสีที่แตกต่างกันมาดำเนินการสร้างพื้นที่ว่าง

ผลงานชิ้นที่ 2 การเซ่นไหว้ในคิมหันตฤดู

“การเซ่นไหว้ในคิมหันตฤดู” เป็นความหมายหลักของผลงานชิ้นนี้ เนื้อหาทั่วไปมีการผนวกเรื่องราวในปัจจุบันและความคิดของผู้วาดลงไปด้วย ใช้การแสดงออกในรูปแบบการอธิบายเนื้อหาเชิงลึกและเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน พร้อมกับผสมผสานเรื่องราวร่วมสมัยแบบตะวันตกจนเกิดเป็นผลงานการวาดภาพที่ผสมผสานโครงสร้างตามแบบจีนและไทยเข้าด้วยกันอย่างลงตัว สะท้อนปัจจัยการรวมกลุ่มภาพและการเน้นจุดสำคัญให้กับเนื้อหาหลักของภาพบวกกับลักษณะร่วมสมัย ในผลงานชิ้นนี้มีเนื้อหาตามรูปแบบจีนไม่มากนักเพราะค่อนข้างเน้นศิลปะแบบไทยมากกว่า โดยรวมของภาพยังคงรูปแบบที่ให้อรรถรสด้านภาษาศิลป์ที่แสดงออกมาทางศิลปะแบบตะวันตกซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักของผลงานชิ้นนี้เลยทีเดียว ลายเส้นโดยรวมวาดได้ไม่สมบูรณ์เท่าไร ควรวาดให้มีรายละเอียดเช่นเดียวกับลายเส้นในแบบร่าง บางครั้งการใช้สีทองตัดเส้นก็สามารถทำให้เกิดความรู้สึกแข็งทื่อ ไม่มีลักษณะเคลื่อนไหว ดังนั้นลายเส้นถือได้ว่ามีความสำคัญมากสำหรับภาพนี้ เพราะแสดงออกถึงวัฒนธรรมการวาดภาพที่ดี อีกทั้งเมื่อนำสีตัดเส้นมาประกอบกับสีภาพวาดที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันแล้วก็จะทำให้ภาพดูเข้ากันได้เป็นอย่างดี ภาพนี้ถือได้ว่าสีเส้นไม่ค่อยเป็นเอกภาพและไม่ให้ความรู้สึกการเรียงลำดับเหตุการณ์เพราะเลือกใช้สีเส้นที่มีลักษณะร่วมสมัยเกินไป ดังนั้นควรปรับเปลี่ยนสีเส้นให้เป็นเอกภาพมากขึ้นและลดการใช้สีโทนอ่อนลง มีการไล่สีที่ให้ความรู้สึกแข็งเกินไปทำให้ไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงของการไล่ระดับสีเข้มอ่อน ในด้านสีพื้นหลังดูแล้วค่อนข้างเป็นธรรมชาติทำให้ภาพรวมมีลักษณะเคลื่อนไหวและดูสดใสมากขึ้น

ผลงานชิ้นที่ 3 การเซ่นไหว้ในสารทฤดู

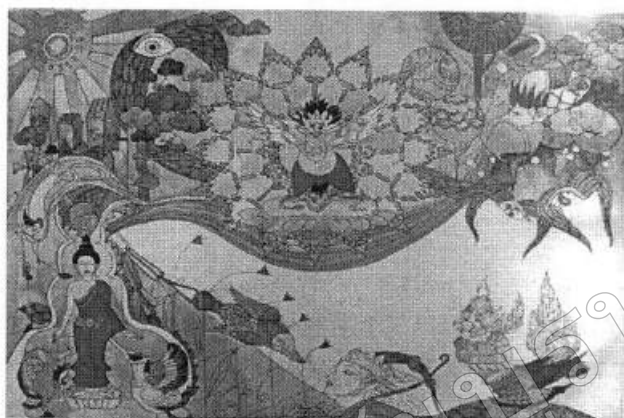
ผลงานภาพ “การเซ่นไหว้ในสารทฤดู” มีความหมายหลักสะท้อนถึง “การแสดงกตัญญูรู้คุณต่อธรรมชาติ” โดยการเซ่นไหว้ในลักษณะนี้ไม่ว่าจะเป็นประเทศจีน ไทยหรือประเทศอื่นๆ ในแถบเอเชียต่างก็เคยประกอบพิธีกรรมทั้งสิ้นหรือควรพูดให้ถูกกว่าประชาชนทั่วโลกเคยทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเซ่นไหว้ธรรมชาตินั่นเอง ซึ่งเดิมทีการเซ่นไหว้เป็นการแสดงความเคารพบูชา กตัญญูรู้คุณและแสดงถึงการอยู่กันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาตินั่นเอง ลายเส้นบางส่วนถูกสีเส้นของภาพบดบังความงาม โดยภาพรวมของภาพถือว่าลายเส้นเป็นจุดสำคัญในการบอกความสมบูรณ์ของภาพดังนั้นจะต้องเพิ่มลายเส้นเข้าไปเพื่อให้ภาพดูดียิ่งขึ้น สิ่งของที่วาดประดับอยู่บนท้องฟ้าจะต้องวาดน้ำหนักของลายเส้นให้บางเบา เพราะจะได้ให้ความรู้สึกเหมือนกำลังบิน สีเส้นค่อนข้างออกไปทางแนวตะวันตกและมีสีเข้มเกินไป ซึ่งจากการลงสีที่เข้มทำให้ส่งผลกระทบต่อความงดงามของลายเส้น

ผลงานชิ้นที่ 4 การเซ่นไหว้ในวัสสานฤดู

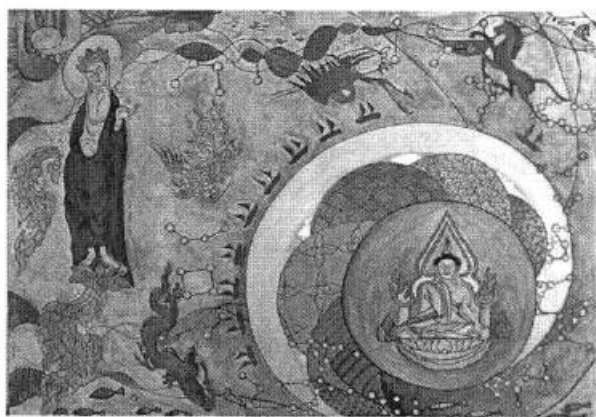
“การเซ่นไหว้ในวัสสานฤดู” ถือเป็นจุดพลิกผันของผลงานชุดนี้ เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างช่วงเวลาของการสร้างสรรค์ผลงานเพราะผลงานชิ้นนี้ถือเป็นชิ้นสรุปช่วงเวลาที่ผ่านมาทั้ง 4 ฤดู จากผลงานแบบร่างมากมาย ข้าพเจ้าได้เลือกชิ้นนี้เพราะมีความหมายถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เด่นชัด และมีความคล้ายคลึงกันทางการดำรงชีพมากที่สุดอีกด้วย โดยรวมของผลงานเป็นการผสมผสานจิตรกรรมฝาผนังไทย-จีน ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมา

จากจิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย ทั้งในด้านโครงสร้างและสีสันทัน ในขณะเดียวกันมีการเพิ่มลักษณะความเป็นตะวันออกและร่วมสมัยลงไปด้วย จุดด้อยของภาพคือบอกเรื่องราวได้ไม่ชัดเจน เน้นการให้ความสำคัญต่อลายเส้นเพราะจะสามารถใช้เชื่อมกับหัวข้อภาพและโครงสร้างของภาพได้

ผลงานชั้นที่ 5 การกำเนิดใหม่

“การกำเนิดใหม่” เป็นผลงานเริ่มต้นในชุดที่สอง เป็นตัวเชื่อมความหมายระหว่างผลงานชุดก่อนและผลงานชุดนี้ โดยตัวผลงานมีความหมายครอบคลุมไปถึงผลงานชิ้นอื่นๆ ในชุดนี้ด้วยเพราะเป็นตัวตกตะกอนทางความคิดและการเชื่อมช่วงเวลาระหว่างผลงานให้กลมกลืนกัน หากมองในทางศิลปะจะพบว่าผลงานชิ้นนี้เป็นการผสมผสานจิตรกรรมฝาผนังของไทย-จีน ในแง่ของพื้นฐานความเป็นจริงที่เชื่อมความเปลี่ยนแปลงของภาษาทางศิลปวัฒนธรรมสมัยก่อนเข้ากับศิลปะร่วมสมัย มีแนวคิดกล่าวถึงการขอพรเพื่อให้มีชีวิตที่เป็นนิรันดร์ การระบายสีค่อนข้างบางทำให้เห็นรอยการผสมน้ำ มีสีซ้ำซากและเกลี้ยงสีได้ไม่ดี สีสันทองดูแล้วให้อารมณ์ที่ดีและตั้งใจที่จะแสดงออกตามความเข้าใจของผู้ชม แสดงออกทางความคิดและความรู้สึก ลดเทคนิคบางส่วนและความขัดแย้งทางอารมณ์ลงบ้าง ควรผสมผสานเทคนิคสีสันทที่สร้างความแตกต่างเพื่อให้เตะตาผู้ชมงานศิลป์

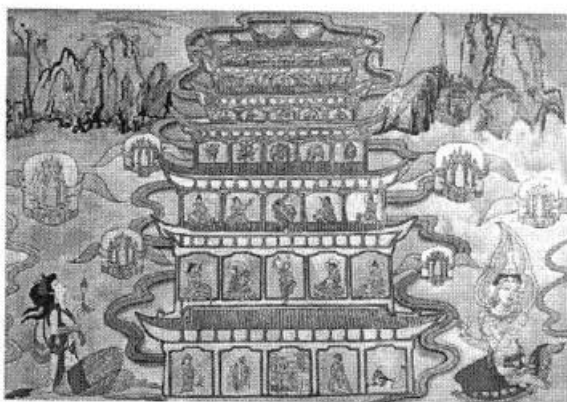
ผลงานชั้นที่ 6 ฟ้า

ผลงาน “ฟ้า” ชั้นนี้ยังมีผลงานชุดต่อเนื่องอีกนั่นคือ “ดิน” จากเค้าโครงของภาพจะให้ความรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลง ความคิดสร้างสรรค์และมีพลังทางการแสดงความหมายที่ค่อนข้างชัดเจน โดยประกอบด้วยเนื้อหาที่แสดงถึงเวลาและอากาศค่อนข้างมาก อาทิ สรรพสิ่งต่างๆ ภายใต้จักรวาล ฤดูกาลทั้งสี่ วันเวลา เป็นต้น เทคนิคการวาดภาพนี้ต้องการเลือกสีสันทันเพื่อให้ดูเป็นธรรมชาติมากที่สุด โดยเน้นให้พื้นหลังดูมีความรู้สึกที่ว่างเปล่า ผลงานนี้มีรูปแบบศิลปะเหมือนกับผลงานทั้งสี่ชิ้นก่อนหน้านี้ โดยรวมของภาพนี้เป็นการผสมผสานระหว่างจิตรกรรมฝาผนังไทย-จีนที่มีการเพิ่มลักษณะทางวัฒนธรรมและสิ่งร่วมสมัยเข้าด้วยกันทำให้เห็นความคล้ายคลึงทางวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศ

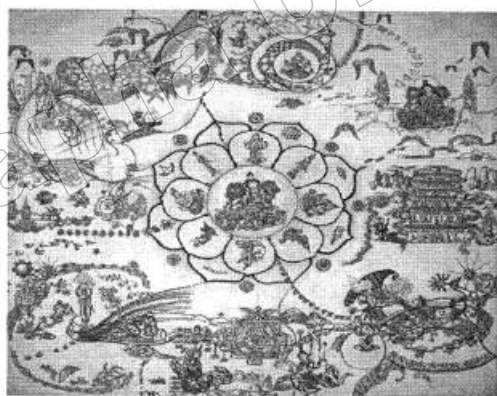
ผลงานชิ้นที่ 7 ดิน

ผลงานภาพ “ดิน” ชั้นนี้ มีการแสดงออกทางสัญลักษณ์ความเป็นแม่มากที่สุด เป็นที่มาของทุกสรรพสิ่งในโลกและการรู้คุณค่าต่อแหล่งกำเนิดของมนุษย์ ตามรูปแบบศิลปะภาพนี้มีการผสมผสานลักษณะภาพจิตรกรรมฝาผนังไทย-จีน บวกกับรูปแบบศิลปะตามภาพวาดจีนและความทันสมัยของจิตรกรรมฝาผนังในปัจจุบันลงไป ทำให้ทำให้ภาพนี้มีลักษณะทางศิลปะแบบตะวันออกที่เข้มข้น ควรระวังส่วนที่ต้องแสดงความเป็นจริงของภาพและลายเส้นของเสื้อผ้าพระโพธิสัตว์ ระวังลายเส้นส่วนที่เป็นภาพทิวทัศน์และเพิ่มความประณีตอีกหน่อย เพิ่มความสั่นไหวของลายเส้นลงไปเพื่อเพิ่มความโดดเด่นให้กับเอกลักษณ์การผสมผสานหรือความแตกต่างของลายเส้นจีนและลายเส้นไทย ควรระวังการจัดการกับฉากหลังไม่ให้มีความรู้สึกสับสนหรือวุ่นวายเกินไป ภาพทิวทัศน์ดูว่างเปล่าเกินไปต้องเพิ่มรายละเอียดลงไปอีก ใช้เทคนิคอื่นๆ มาชดเชยโครงสร้างของภาพที่ขาดหายไปแต่ต้องไม่ให้บดบังความสวยงามของภาพพระโพธิสัตว์และภาพทิวทัศน์ เพิ่มความเป็นเสถียรภาพให้กับเทคนิคการวาดภาพแบบจีน

ผลงานชิ้นที่ 8 โลกลึกลับ

“โลกลึกลับ” เป็นผลงานชิ้นสุดท้ายในชุดนี้ บรรยายถึงความแตกต่างของโลกในจิตใจกับโลกแห่งวัตถุและยังคงความเป็นธรรมชาติของโลกทั้งสองนี้ไว้อย่างปฏิเสธไม่ได้ ไม่ว่าความลับจะเป็นเรื่องจริงหรือความฝัน ในปัจจุบันก็ยังไม่มีการสามารถที่จะนิยามได้อย่างชัดเจน ดังนั้นจึงขอให้มองข้ามความหมายที่แท้จริงของภาพไป ในทางศิลปะของภาพนี้มีการผสมผสานลักษณะจิตรกรรมฝาผนังไทย-จีนไว้เช่นเดียวกับผลงานชิ้นอื่น แต่ควรเพิ่มลักษณะการผสมผสานสิ่งก่อสร้างตามรูปแบบจีนและไทยลงไป โครงสร้างสามเหลี่ยมแบบตายตัวทำให้รู้สึกเคร่งขรึมแต่โดยรวมถือว่าโครงสร้างไม่แข็ง ไม่มีจุดสำคัญของภาพซึ่งในส่วนนี้ต้องแก้ไขด้วยการเพิ่มสีเส้นและลายเส้นลงไป ในด้านสีเส้นควรเลือกใช้สีที่ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวและเป็นธรรมชาติ แต่ต้องระวังไม่ให้มีมากเกินไป การไล่ระดับสีของสีม่วงค่อนข้างทำได้ยากเพราะต้องทำสีให้เป็นเอกภาพเสียก่อนและอาศัยสีโดยรวมมาเป็นแนวทางในการแก้ไข

ผลงานชิ้นที่ 9 มัณฑาร

“มัณฑาร” เป็นผลงานชิ้นสุดท้ายของชุดนี้ ถือเป็นผลงานชิ้นสรุปที่รวบรวมใจความหลักของ 8 ภาพแรกมาไว้บนผลงาน โดยใช้เทคนิคการวาดภาพที่มีความหลากหลายเพื่อมาเป็นบทสรุปเนื้อหาของผลงานทั้งหมด ผลงานชิ้นนี้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นจากคำแนะนำของอาจารย์ที่มีต่อผลงานก่อนหน้านี้โดยนำข้อบกพร่องที่เคยเกิดขึ้นมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ให้ดีที่สุดแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ ซึ่งผลงานชิ้นนี้ค่อนข้างโดดเด่นในเรื่องลายเส้นและการผสมผสานเทคนิคตามแบบไทยและจีนลักษณะร่วมสมัยและให้อารมณ์ที่แตกต่าง

สรุป

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างสรรคงานจิตรกรรมร่วมสมัยจากการผสมผสานจิตรกรรมฝาผนังไทย-จีน” ถือเป็นเรื่องยากลำบากอย่างยิ่งสำหรับชาวต่างชาติอย่างข้าพเจ้าที่มีระยะเวลาในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังของอีกชาติหนึ่งเพียงไม่นาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องศิลปะและวัฒนธรรม ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงข้อบกพร่องและจุดด้อยต่างๆ ที่น่าจะเกิดขึ้นจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจพยายามทำตามคำแนะนำของอาจารย์ นอกจากนี้ยังได้ขยายขอบเขตของการศึกษาข้อมูลให้กว้างขึ้น เพื่อมุ่งศึกษาข้อมูลและเทคนิคในการสร้างสรรค์ผลงานที่เน้นสาระสำคัญทางศาสนาและความเชื่อมากกว่าศึกษาประวัติศาสตร์และทฤษฎี ทำให้ผลงานที่ข้าพเจ้าสร้างสรรค์ส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนา ที่มีองค์ประกอบหลักของภาพเป็นรูปพระพุทธรูป นางอัปสร เทพยดา สิ่งก่อสร้างและสัตว์ป่าหินมพานต์ตามเนื้อหาและรูปแบบจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏในทั้งสองประเทศเป็นส่วนใหญ่

ผลงานที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นในชุดนี้มีทั้งหมด 9 ชิ้น คือ การเซ่นไหว้ในวสันตฤดู คิมหันตฤดู สารทฤดู วัสสานตฤดู ฟา่ ดิน อารักขาณิดใหม่ โลกกลักลับ มีขนาด 80x110 เซนติเมตร และชิ้นสุดท้ายคือมันดารา มีขนาด 160x160 เซนติเมตร

วิธีการดำเนินงานสร้างสรรค์ผลงาน เริ่มจากการสร้างแบบร่างที่แตกต่างออกมาหลากหลายรูปแบบ เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกผลงานที่ดีที่สุดและเป็นที่น่าพอใจสำหรับทุกคน จนในที่สุดก็ได้ผลงานที่ผ่านการคัดสรรมาเป็นอย่างดีจำนวน 8 ชิ้นที่มีรูปแบบการผสมผสานจิตรกรรมไทย-จีนทั้งในด้านรูปแบบ ลักษณะ โครงสร้าง ลายเส้น สีเส้นและมิติของภาพวาด หลังจากผลงานทั้ง 8 ชิ้นแรกผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา ก็ได้เกิดแนวคิดให้สร้างผลงานชิ้นสรุปขึ้นมาใหม่อีกหนึ่งชิ้นเพื่อ รวมทั้งหมดเป็น 9 ผลงาน

ลักษณะศิลปะของผลงานทั้ง 9 ชิ้น มีรูปแบบการผสมผสานจิตรกรรมฝาผนังไทย-จีน นำสาระสำคัญของเนื้อหาในภาพวาดเข้ามาผนวกกับเทคนิคการวาดภาพแบบร่วมสมัย โดยมีแนวคิดหลักของเรื่องเพื่อขอบคุณและแสดงความกตัญญูต่อธรรมชาติและเพื่อสืบทอดศิลปะการวาดภาพแบบจีน เนื้อหาของภาพวาดกล่าวถึงเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ที่มีการติดต่อสื่อสารกับเทพ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและโลก ความเชื่อในโลกมนุษย์ชีวิตมีวิถีทางที่ไม่สิ้นสุด มีการเกิดแก่เจ็บตายหมุนวนไปอย่างไม่รู้จบ การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล และฟ้าดิน

ผลงานชุดนี้เกิดจากการผสมผสานศิลปวัฒนธรรมระหว่างสองชนชาติและแนวคิดร่วมสมัยเข้าด้วยกัน โดยวิธีการศึกษาและทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังของไทย-จีน เรื่องราวประสบการณ์ชีวิตที่พบเจอ และบวกกับการภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังศึกษาสภาพแวดล้อมของอารยธรรมและพื้นฐานงานศิลปะที่มีลักษณะเดียวกัน การตรวจสอบข้อมูลเชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าพอใจ มีประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์งานและสามารถแสดงออกมาในผลงานชุดนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ.จิตรกรรมฝาผนัง นิทานชาดก (พระเจ้า 500 ชาติ) .พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, 2540
- น.ณ ปากน้ำ.จิตรกรรมฝาผนังหนึ่งในสยาม.พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2544
- เศรษฐมนตร์ กาญจนกุล.จิตรกรรมฝาผนังมรดกแผ่นดินชุด รามเกียรติ์ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม. พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ: เศรษฐศิลป์, 2553
- สันติ เล็กสุขุม.จิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยา.พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524
- Jacques Gernet. Choix des meilleurs articles des savants Francais sur Touen-Huang 2/1993
- Duan Wenjie [editor-in-chief], Mural Paintings of the Dunhuang Mogao Grotto (1994) Kenbun-Sha, Inc. / China National Publications Import and Export Corporation, ISBN 4-906351-04-2
- Whitfield, Roderick, Susan Whitfield, and Neville Agnew. "Cave Temples of Mogao: Art and History on the Silk Road" (2000). Los Angeles: The Getty Conservation Institute. ISBN 0-89236-585-4
- Wood, Frances, "The Caves of the Thousand Buddhas: Buddhism on the Silk Road" in "The Silk Road: Two Thousand Years in the Heart of Asia" (2002) by Frances Wood. Berkeley: University of California Press. ISBN 0-520-23786-2
- Zhang Wenbin, ed. "Dunhuang: A Centennial Commemoration of the Discovery of the Cave Library" (2000). Beijing: Morning Glory Publishers. ISBN 7-5054-0716-3
- Ji XianLin, Dun Huan Gxue Daoidian (12/1998) by Shanghai lexicographic publishing house ISBN: 7532604144
- Feian Yu. In Chinese Painting Colors: Studies of their Preparation and Application in Traditional and Modern Times, Silbergeld J, McNair A (eds). University of Washington Press: Washington, DC, 1988.
- Matics, K.I. Introduction to the Thai Mural, White Lotus, Bangkok, 1992, ISBN 974-8495-43-4
- Charuwan Chareonla, Buddhist Arts of Thailand , Buddha Dharma Education Association Inc, 1979-1981
- Bonnie Brereton, Somroay Yenchuey, Buddhist murals of northeast Thailand -- Reflections of the Isan Heartland Chiang Mai, Thailand : Mekong Press.. ISBN6169005319
- The contempolary painting creating in which integrated the Chinese and Thaind mural painting